

Demény Péter

Hóbučka Hugó a mókusoknál

Illusztrátor: Keszeg Ágnes

Koinónia Kiadó
Kolozsvar, 2011

Sütő Csaba András

NYERS ANYAG

A meseregény a kortárs gyermekirodalom egyik legnépszerűbb műfaja. Kifejezésformája, terjedelme okán a meseregényeket közelíthetjük a mese, valamint a regény műfaji-poétikai karakterisztikáján keresztül is. A meseregény ekként átmeneti, hibrid műfaj, mivel egyszerre hordozza magán a regény és a mese kódjait, eljárásrendszerét.

A népmese és a gyermekvers hallgatásától, olvasásától eltávolodva kisiskolás korban kezdődik a meseregények olvasása. Általában 8-10 éves kortól ajánlják: mindez megfelel az életkori sajátosságoknak, valamint a néma olvasási készség ekkorra már olyan tempót tesz lehetővé, hogy a gyermek olvasó a sokszor több száz oldalas regényeket is gond nélkül elolvassa. Mindez olyan hosszabb szövegek meglétét feltételezi, amelyek témájukat, helyszínüket tekintve összefüggő narratívaként értelmezhetők; az azonos helyszín, az ismétlődő, visszatérő szereplők tartják össze a sokszor füzérszerűen kapcsolódó fejezeteket. A meseregény nemcsak terjedelmét tekintve válik a felnőtt regény előzményévé, de a narrációs technikákat illetően is; a szövegek keletkezését a mindenkori prózadivat és a hagyománnyal folytonosan párbeszédet folytató (azt elfogadó, továbbíró-továbbgondoló, vagy éppen elutasító, rombolva újrapítkező) írói megfontolások egyszerre alakítják.

A műfaj klasszikusai (Alan Alexander Milne *Micimackó* és *Micimackó kuckója*, Carlo Collodi *Pinokkió kalandjai*, Lewis Carroll *Alice Cso-*

daországban, Lyman Frank Baum *Óz, a nagy varázsló* című regényei, kakukktojásként pedig Antoine de Saint-Exupéry *A kis herceg* című, filozofikus meseregényként aposztrofált munkája) nagyon sokáig mintául szolgáltak az újabb meseregények írói számára. A meseregény átvezető műfaj, hiszen – elvileg – ez vezeti a gyermek olvasót az ifjúsági és a felnőtt irodalmi alkotások olvasása felé.

Az elmúlt két évtized magyar nyelvű gyermekirodalmában fontos művek jelentek meg; Darvasi László *Trapiti avagy A nagy tökfőzelék-háború*, Szijj Ferenc *Szuromberek királyfi*, Békés Pál *Féltőlény* című regényei, illetve Böszörményi Gyula sorozattá terebélyesedő Gergő-könyvei vagy a rendkívüli népszerűségnek örvendő Varró-féle *Túl a Maszat-hegyen* mind azt mutatják, hogy a műfaj produktivitása elvitathatatlan. Ez utóbbi példa azért érdekes, mert a meseregény mellé a verses formák és a költészeti hagyományok erősen zavarba ejtő tárházát vonultatta fel (erős rezonanciát, sokszorosán megszakított olvasást implikálva), jócskán próbára téve a harcos olvasók (gyermek, kisiskolás, egyetemi hallgató, felnőtt) elszántságát. Mindazonáltal a felsorolt művek szerzői intenciójukat, poétikai megformáltságukat tekintve egyaránt határozottan regényként funkcionálnak; olyan hosszabb terjedelmű írások, amelyek a regény kronotopikus jellegzetességeit felvonultatva a fiatal generáció számára élvezhető, izgalmas, sok esetben bravúros cselekményvezetéssel és -bonyolítással (*Trapiti*), a lineáris időrend megbontásával (*Túl a Maszat-hegyen*), s nagyon sok esetben a nyelvi stíluskészlet radikális újratemtésével (*Szuromberek királyfi*) leginkább a posztmodernitás horizontja felől értelmezendők.

Mindezt azért volt fontos ilyen hosszasan tárgyalni, mert Demény Péter *Hóbučka Hugó a mókusoknál* című könyve a meseregény műfaji igényével lép az olvasók elé. Az igényes kiállítású, keménytablás kötet hátsó borítóján Balázs Imre József és Sándor Csilla Mária ajánlja a könyvet az olvasók figyelmébe, az ilyenkor szokásos, kvázi kötelezővé lett laudációkat olvashatjuk: „Internetező hőemberrel és zenét számítógépen hallgató mókuscsaláddal találkozhatunk Demény Péter könyvében. Miközben az otthonától távolra került Hóbučka Hugó történetét olvassuk, a gyermekhétköznapi örömeit és morgolódásait láthatjuk viszont, természetesen egy kicsit másképpen – hiszen a mesében mindig minden kicsit másképp van” (Balázs Imre József); „Az egész mese olyan szerethető és puha, mint a hóesés. Ez a könyv nemcsak irodalmi szempontból remek, képi világa is különleges” (Sándor Csilla Mária). Ezzel a némileg elhamarkodott, ámde mégiscsak érthető mondattal

határozottan vitatkozom. A szöveg irodalmi-stilisztikai szempontból egyáltalán nem remek, erre a későbbiekben még kitérek. A két névvel ellátott ajánló mellett (tipográfiaiilag: előtt és után) két aláírás nélküli megjegyzés található, amelyek közül az elsőben meseként szerepel a kötet, utalván a meseszerű történet meglétére, míg a másodikból arról értesülünk, hogy nem akármilyen szöveggel van dolgunk, hanem a 2009-es Aranyvackor-pályázat megosztott elsődíjas meséjének szerves folytatását vehetjük kézbe, ami ráadásul a szerző első önálló meseregénye.

Ezek jelentőségteljes gesztusok, amelyek megpróbálják a kötet presztízsét növelni, s amellet érvelnek, hogy amit olvasni fogunk, bizonyítottan magas színvonalú és jó, mi több: remek. Nagy baj azonban, hogy a mondottak egyszerűen nem korrelálnak azzal, amit a könyvben találunk, mivel jelen formájában Demény Péter könyve egyáltalán nem meseregény – mesefüzérként talán felfogható –, ami pedig a poétikai kidolgozottságot illeti, a szöveg határtalanul esetleges, telis-tele szerencsétlen félmegoldásokkal, amelyek együttesen azt eredményezik, hogy abszolúte nem képződik meg egy olyan (mesei univerzumként felfogható) fiktív világ, amelyben hitelesen mozoghatnának a szereplők.

A mindösszesen nyolc fejezetből álló szövegfolyam sem terjedelmét, sem kidolgozottságát tekintve nem mondható még regényszerű szövegnek sem; nagyon nagy baj, hogy az egyes fejezetek oly módon függnek össze egymással, ami (azt is) lehetetlenné teszi, hogy ezeket önálló modern műmeseként olvassuk, még nyolc önálló történet sem képződik meg a kötet lapjain. A szereplők motiválatlanok, jórészt a cselekmény szolgálatába állíttatnak, igazából nem tudunk meg róluk semmit, s ahol kérdések támadnak, ott marad a sokatmondó sejtetés. Értelmezhetetlen és felesleges például a Rőtfulű Dezső-epizód, ami arról szól, hogy egyetlen lény érdeklődik kitartóan Hó bucka Hugó nyári és őszi itt tartózkodása felől. Hogy miért csak ő és milyen célból: örök rejtély marad.

Mindenesetre: nyár van, hóemberünk, Hó bucka Hugó pedig addig nézegetett egy felhőt (sic!), amíg a télből hirtelen nyár lett, s a derék murokorrú ott találta magát a rekkenő júniusban, egymással futballozó mókusok és embergyermekkek között. Az alliteráló nevek szerepeltetése sajnálatosan hatástalan marad, mivel a jelentős gyermekirodalmi előzmények után ennek hatáspotenciálja legalábbis kérdésessé vált, szorosabb megítélés esetén a minimumra csökkent. A szöveg tobzódik az olvasóval folyton összekacsintani akaró névhasználatban: Hó bucka Hugó, Makk Melánia, Görbe Gesztenye, Rügyes Renáta stb. Makk Marci névadását nem tudom mire vélni; ez foglalt, de legalábbis erősen áthál-

lások név, Tersánszky Józsi Jenő halhatatlan figurája után legalábbis merészség, vagy pusztán figyelmetlenség, amit jó lett volna elkerülni. Ebben a fiktív világban minden kézenfekvőnek és természetesnek tűnik: a hóember seprűt visz ajándékba az őt befogadó mókuscsalád édesanyjának (mi mást), a hóember „Kerek hógolyót!” formulájú köszönésére „Ropogós mogyorót!” a válasz, a mókusok iskolába járnak, gimnáziumba, ahol egyenruhát hordanak, és a szünetben boldogan csavarják szét Hó bucka Hugót, játék gyanánt. Közben levegővel hógolyóznak, és itt azért valami bennünk is megszorul: „két csapatba rendeződtek, hógolyót gyúrtak levegőből, és csillogó szemmel dobogálták a semmit” (16). Ez a szándékolt természetesség erőltetetté válik, a természetesnek szánt mesterkelt lesz, kimódolt és üres.

Nem járunk jobban akkor sem, ha a szereplők kidolgozottságát, motivikus rendszerét próbáljuk kibogozni. Hó bucka Hugó, a hóember extrém szerkezettel bír: termosztáttal, ennek segítségével tudja állítani saját hőmérsékletét és méretét, így fér be a mókusodúba. Ha ezen túl is tesszük magunkat, a következő mondatnál tényleg meg kell állnunk: „Nem jó a termosztát hűrját feszíteni” (6). Sakk.

Ugyanígy szerencsétlen kidolgozásuk azok a részek, amelyek a Makk család társadalmi státuszával foglalkoznak. Makk Melánia azért özvegy, mert a férj hűtlenkedés közben leesett a fáról és szörnyethalt: „Makk Miklós, mi tagadás, gáláns egy mókusférfi volt, aki otthon megértően ugrándozott, de talán még megértőbben tüsténkedett idegen odúban – szörnyű halálát is az okozta, hogy a fiatalon özvegygé vált Rügyes Renáta karcsú kacsói felé igyekezett, s bókjai hatásától álmodozva elvétette az átugrást” (10). Matt.

Ezért aztán a csonkává lett család a Roppantó Respublika Alkotmánya alapján a Mókusönkormányzattól a hitvesi hűség zálogául (sic!) az erdő legnagyobb odúját kapja meg, amelybe „a helyi polgármesteri hivatal lépcsőt rágattasson, hogy életének minden egyes napját békében és meglepedettségben tölthesse”. És innen is van még tovább: „Ez a paragrafus nem azok lebecsülése, akik a gyászév lejártával újra a házasság mogyoróleveles ösvényére lépnek, ellenkezőleg: azok meglepedettségben tölthesse”, akiknek a hűség életfogytiglant jelent” (24).

Hó bucka Hugó és Makk Marci barátsága egy idő után elfásul, mivel Hugó a Youtube-on egyetlen számot hallgat végeérhetetlenül, Salvatore Amado *Tombe la neige* című opuszát. Erről annyit tudunk meg, hogy Marci tudja, mit jelent, Hugó feltehetőleg tudja, mit jelent, csak az nem tudja, mit jelent, aki nem tud franciául. A *Hull a hó* című számról van

szó egyébként, kiderül, ha kiderítjük, ehhez azonban Villon és Robespierre nyelve kell, vagy mehetünk mi is a Youtube-ra. Érdekes megoldásnak tűnik, akár csak az a „szigorú, de jóságos” e-mail, amit Hóbuca Hugó mestere (sic!) küld tanítványának: kicsit megdorgálja az ábrándos hőembert, majd feloldja száműzetését s az első hó lehullásának időpontját jelöli ki a hazatérés időpontjául. Azon, tartván a 7. fejezetnél, már nem is csodálkozunk, hogy megint egy olyan mondatba botlunk, ami egészen döbbenetes távlatot nyit előttünk: „Makk Marci döbbenet látta, hogy a számítógépnél ülő Hugó havában két megmagyarázhatatlan eredetű csík indul el” (38).

És akkor innen már tényleg nincs tovább, de ismét csalatkozunk, mert a 8. fejezetben, egészen döbbenetes fordulattal lecsik szeptemberben az első hó, Hóbuca Hugó sikeresen elolvad, de kvázi erkölcsi végrendeleként még visszaír a más(hol)világról. Levelében arra kéri Melániát, ugyan bocsásson már meg Rótfülű Dezsőnek (öt közben sikeresen elfelejtettük): „»Kedves Melánia, kérlek, bocsáss meg Rótfülű Dezsőnek, ahogy egy olyan bölcs keresztény mókushölgyhöz illik, amilyenek mindig is tartottalak»” (42).

A kötetillusztráció is inkább mondható átlagosnak és megszokottaknak, semmi extrát nem vonultatnak fel a képek (talán akvarellek). Funkciójukat tekintve Keszeg Ágnes képei a magyarító illusztráció kategóriájába sorolhatók: szorosan igyekeznek kapcsolódni a cselekményhez, megjelenítendő a mókusok világát, amely egyben a többi állat és az emberek világa is. Az állatok antropomorfizáltak, saját társadalommal és értékrenddel rendelkeznek, ebben a világban kellene eligazodnia főhősnek és olvasónak egyaránt. Ez nagyon nehezen megy, mert ez a világ maximum a kereteit jelöli ki annak a térnek, ahol a szereplők csetlenek és botlanak a rosszul megépített kulisszák között.

Meggyőződésem, hogy ez a könyv távol esik az igényes prózától, így az igényes gyermekprózától is. Sokkal alaposabb szerkesztői munkával, nagyobb szerzői energiabefektetéssel mindez talán elkerülhető lett volna. A *Hóbuca Hugó a mókusoknál* így külsejében sokat ígér, mindebből azonban szinte semmi sem valósul meg. Ennél sokkal nagyobb alázatot érdemlünk: gyerekek, kritikusok, olvasók vágyjuk a szöveg örömét, elvárjuk a felhőtlen szórakoztatást.

Finy Petra

A csodálatos szemüveg

Illusztrátor: Herbszt László

Naphegy Kiadó
Budapest, 2011

Debreceni Boglárka

CSODASZEMÜVEG, GÓLEMGYŰRŰ, FERRARIGÖRDESZKA

Kicsi Kovács Áron vérbeli vagány, igazi nagyvárosi srác, piros gördeszkája üde színfoltként tűnik fel Budapest szürke utcáin. Görivel jár a boltba, tejet venni, a dédimamájához, aki, miután gondosan a kamrába rejti a porcelánfigurákat, mindig kölcsönadja neki hosszú, kampós botját, hogy „lökhesse magát deszkázás közben a lakásban”, és a Toldi utcai óvodába is. Bátran ugrat a lépcsőfokokon, fekete kardigánja lobog utána a szélben, úgy repül, mint Batman, édesanyja pedig azon aggódik, hogy ha ez így megy tovább, az esküvőjére is piros gördeszkával érkezik majd. Persze kicsi Kovács Áron, aki a deszkára állva már majdnem olyan magas, mint egy felnőtt fele, megnyugtatja, hogy ne féljen, addigra vesz magának egy sokkal komolyabb, jóval menőbb deszkát.

Amikor kicsi Kovács Áron ötéves lesz, kap egy szemüveget. Meglepő fordulat, nehéz elképzelni egy tuti srácot szemüvegesen, mert a pápaszemesekek általában nem deszkáznak, nem száguldoznak az utcán, mint a szuperhősök. Márpedig főszereplőnk továbbra is ugyanolyan belevaló kislíú, mint volt, sőt, ha lehet, még kalandvágyóbb, még izgalmasabb karakter, hiszen a szemüvege segítségével olyan dolgokat fedez fel a világban, melyek korábban rejtve maradtak előtte, és azok előtt, akiknek nincsen „csodaszemrevalójuk”. Kiderül ugyanis, hogy a csúnyácska, kicsit ferde, kicsit karcos okuláré, aminek az egyik szeme sír, a másik ne-